

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Als de wil er is kunnen we de milieuhypothek op de toekomst van onze kinderen verlagen

Het CDA is in de huidige politieke verhoudingen cruciaal om echte duurzaamheidspolitiek te realiseren. Het heeft met zijn gedachtegoed uitstekende argumenten om bij te dragen aan een verbetering van natuur en milieu. De partij belijdt immers dat ‘de vruchten van de schepping aan iedereen ten goede moeten komen’. Het CDA zal met de vele natuur- en milieuorganisaties het debat moeten voeren.

door Tjerk Wagenaar

De auteur is directeur van de Stichting Natuur & Milieu.

HET CDA LIJKT ‘PERIODIEK BESPRONGEN’ TE WORDEN ‘door een soort *sense of urgency* waar het duurzaamheid en duurzame ontwikkeling betreft’, schreef Peter van Wijmen in 2004 in *Christen Democratische Verkenningen*.¹ Een constatering die ik kan delen als ik kijk naar de publicaties van de partij over pakweg de afgelopen tien tot twaalf jaar. Het recent verschenen rapport *Kiezen en verbinden* verwoordt die urgentie opnieuw: ‘Dit is hét moment om het anders te doen’, staat er in het hoofdstuk over ‘Duurzame dynamiek’.²

Helaas moet Van Wijmen in zijn artikel in 2004 tegelijkertijd constateren dat er een aanzienlijke kloof bestaat tussen de vanuit het gevoel van urgentie verwoorde visie op duurzaamheid en het concrete stemgedrag in de politiek van elke dag, een constatering die mijns inziens ook anno nu nog geldt. De vraag is dan ook of die kloof voor het CDA te overbruggen is. Mijn

antwoord daarop is: ja, dat kan, want het moet. Omdat we de hypotheek, in de zin van financiële schuld én milieuschuld, die we hebben gelegd op de toekomst van onze kinderen, stevig moeten verlagen. De kansen voor een christendemocratische duurzaamheidspolitiek liggen voor het oprapen, en die kunnen worden verzilverd als de wil er is.

STAAT VAN HET MILIEU

Hoe hard dat nodig is, wil ik graag illustreren door een paar woorden te wijden aan de staat van het milieu. Ontegenzeggelijk neemt de zorg voor duurzaamheid in het denken een steeds belangrijker plaats in en in toenemende mate ook in het handelen van mensen en zeker ook van bedrijven. De overheid blijft daar momenteel bij achterlopen. Toch is er, zoals tal van onderzoeken laten zien, nog steeds sprake van een mondiale milieucrisis met als grootste problemen de opwarming van de aarde, de achteruitgang van de biodiversiteit, waaronder ontbossing en uitputting van visgronden, de uitputting van zoetwatervoorraden en de toenemende verspreiding van tal van stoffen met nog onbekende gezondheidseffecten voor mensen en milieueffecten op bodem, water en lucht.

Ook in ons land is het niet goed met de staat van de natuur en het milieu. De Nederlandse lucht, water en bodem behoren namelijk tot de vuilste

Ondanks dat Nederland tot de rijkste landen van Europa behoort, beschermen we onze leefomgeving minder goed dan andere EU-landen

van heel Europa. Ondanks dat Nederland tot de rijkste landen van Europa behoort, beschermen we onze leefomgeving minder goed dan andere EU-landen. In het rapport *Ranking the stars* van Natuur & Milieu, waarin Nederland op het gebied van klimaat, milieu en natuur wordt vergeleken met de

andere Europese lidstaten, wordt dit uitgebreid onderbouwd en worden oplossingen aangedragen.³

De problematiek kan ook nog op een andere wijze duidelijk worden gemaakt: als we de afgelopen dertig jaar ons bruto nationaal product jaarlijks hadden gecompenseerd voor de niet in de cijfers opgenomen milieuschade en uitputting van grondstoffen, zou er niet of nauwelijks sprake zijn van economische groei over die periode. Dan is duidelijk, en dat is mijn visie, dat ingrijpende veranderingen in de wijze waarop wij onze economie inrichten, in onze wijze van produceren en consumeren, in het verbruik van natuurlijke hulpbronnen en in onze omgang met de kwaliteit van onze

leefomgeving, noodzakelijk zijn om de duurzame wereld die ik voor ogen heb snel dichterbij te brengen. Dit gezegd hebbende rijst natuurlijk de vraag: en waarom heeft het CDA daarin dan een cruciale rol?

CHRISTENDEMOCRATISCH GEDACHTEGOED

Ik zie drie elementen, behorend tot het fundament van het christendemocratisch gedachtegoed, die argumenten leveren voor de kansen en de cruciale rol van het CDA in een duurzaamheidspolitiek. Die elementen zijn de visie op de rol van de overheid, de visie op het maatschappelijk middenveld en de visie op moraliteit.

Ik noem bewust niet het aspect rentmeesterschap. Dit inhoudelijke begrip is in de geschiedenis van het CDA vaak op een aansprekende wijze gedefinieerd, maar ook geregeld gebruikt als vlag die de lading niet dekt. Daarom vind ik het onvoldoende houvast bieden bij het uitzetten van een duurzaamheidspolitiek.

Overheid

Natuurlijk mogen we en moeten we bedrijven, organisaties en individuen aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid in het duurzaam omgaan met de aarde en onze leefomgeving in het belang van mensen hier en elders, nu en later. En mijn organisatie, Natuur & Milieu, doet dat ook en werkt daartoe ook – en vaak succesvol – actief samen met bedrijven en andere organisaties. Maar een rol van de overheid als het gaat om duurzaamheid is, vrijwel onbetwist, essentieel en onontbeerlijk. Dat onderschrijft elke serieuze politieke stroming, maar de invulling van die rol verschilt echter nadrukkelijk van stroming tot stroming. De christendemocratische visie op die rol, aangeduid met het begrip ‘publieke gerechtigheid’, spreekt mij aan, zeker als dat begrip in *Partners in duurzaamheid*, een publicatie van het Wetenschappelijk Instituut uit 2000, als volgt wordt vertaald: ‘de publieke zorg dat de vruchten van de schepping aan allen ten goede komen.’⁴ Elf jaar later verwoordt minister Verhagen deze visie concreter: ‘(...) de overheid heeft absoluut een belangrijke rol om ervoor te zorgen dat private partijen de kosten van vervuiling niet afwentelen op het publieke bezit van ons allemaal: onze lucht, ons water, onze biodiversiteit en onze bodem.’⁵ Een dergelijke actieve rol van de overheid is essentieel om een effectieve duurzaamheidspolitiek te kunnen voeren. De overheid beschikt daarbij over de instrumenten om te realiseren wat in de markt niet vanzelf gebeurt en de overheid kan stem geven aan wat geen stem heeft: de natuur en toekomstige generaties.

Maatschappelijk middenveld

Het CDA combineert deze visie op de rol van de overheid met een dynamische visie op de samenleving en de maatschappelijke verbanden in die samenleving. ‘Het CDA zal altijd eerst vanuit die samenleving redeneren en de overheid [...] zien als instrument van die samenleving.’⁶ Tot de maatschappelijke verbanden behoort zeker ook het rijke palet aan natuur- en milieuorganisaties dat Nederland heeft. Deze organisaties, met ruim vier miljoen leden of donateurs (uniek in de wereld), illustreren het grote belang dat mensen hechten aan een rijke natuur, een mooi landschap en een schone leefomgeving. Dat er binnen dit rijke palet ook organisaties actief zijn die uitdagende actievormen bedenken of publiekelijk bedrijven en politici en politieke partijen aan de kaak stellen, illustreert in mijn ogen juist de kracht van de open democratische Nederlandse samenleving. In *Partners in duurzaamheid* wordt deze rol van maatschappelijke organisaties omschreven als “‘private zorg’”, de solidariteit die burgers en hun maatschappelijke organisaties zelf dienen op te brengen⁷ (te onderscheiden van de ‘publieke zorg’ van de overheid).

Naar mijn stellige overtuiging zal het CDA zijn kansen op het voeren van een effectieve duurzaamheidspolitiek aanzienlijk kunnen vergroten door permanent een kritische dialoog te voeren met en zich te laten inspireren door de centrale organisaties, waartoe ik Natuur & Milieu reken, binnen het genoemde palet aan natuur- en milieuorganisaties in Nederland. Die dialoog ontbreekt nu vrijwel volledig, met uitzondering van enige meer persoonsgebonden contacten tussen CDA’ers en medewerkers van natuur- en milieuorganisaties. Ik vind dat een gemis. Elkaar bevragen, visies en oplossingen delen en inspiratie overbrengen, is mijn beeld van de dialoog. Een paar keer per jaar met elkaar een goed strategisch gesprek ‘met de benen op tafel’ voeren, is de vorm die ik voor ogen heb.

Moraliteit

Het CDA onderscheidt zich in het Nederlandse politieke landschap door niet terug te deinzen voor een moreel appel op de burger. Zeker als het gaat om duurzaamheid hoort moraliteit tot het instrumentarium dat hoort bij adequate politiek, want om nogmaals te citeren uit publicaties van het CDA: ‘In de onlangs door het CDA uitgebrachte discussienotitie *Investeren in duurzame ontwikkeling* wordt een direct verband gelegd tussen duurzame ontwikkeling en moreel gedrag met als kernachtige conclusie: consumeren is in die zin een morele daad.’⁸ Deze invalshoek van de moraliteit kan het CDA operationaliseren door deze actief uit te laten dragen door zijn boegbeelden, maar juist ook door deze in te brengen in de zojuist bepleite dialoog met natuur- en milieuorganisaties.

RADICALE MIDDEN

Kansen te over voor een christendemocratische duurzaamheidspolitiek, maar worden die kansen de komende tijd ook verzilverd? Het gebrek aan in het verleden behaalde resultaten is in ieder geval gelukkig geen garantie voor de toekomst. Spannend vind ik wat de uitkomst zal zijn van de discussieronde die het CDA nu voert over *Kiezen en verbinden*. En laat ik alvast het volgende voorschot op die uitkomst nemen: als de partij zich *Kiezen en verbinden* eigen maakt, dan heeft het CDA met bewindspersonen op Financiën, Economische Zaken, Landbouw & Innovatie en Infrastructuur & Milieu alle kans om de daad bij het woord te voegen. Zodat Van Wijmen niet meer hoeft te verzuchten: ‘Wat zijn bij het CDA weinig daden gevolgd op deze woordenvloed.’⁹

Op korte termijn zie ik een aantal belangrijke onderwerpen op de Haagse agenda waar CDA-bewindslieden duidelijk kunnen maken dat het ‘radicale midden’ nadrukkelijk verbonden wordt met duurzaamheid. Op de eerste plaats is dat de bezuinigings- en hervormingsopgave waarvoor het kabinet nu staat. Naast de deels pijnlijke keuzes die gemaakt zullen moeten worden, biedt deze opgave ook kansen op vergroening. Bijvoorbeeld door te investeren in groene groei, zoals energiebesparing in de bebouwde omgeving. En door eindelijk de volledig uit de tijd zijnde milieuschadelijke subsidies af te bouwen. Ik hoop dat minister Verhagen met zijn pleidooi voor hervormingen en zijn handtekening onder de Green Deal invulling zal geven aan groene groei.

Een ander actueel thema is de zorg voor de natuur, waaraan tot mijn spijt in *Kiezen en verbinden* nauwelijks woorden worden gewijd. Staatssecretaris Bleker slaagt er prima in de natuurwereld stevig op te schudden,

Veel van wat de afgelopen jaren aan natuur is hersteld of behouden, gaat nu alsnog het loodje leggen

maar tegelijkertijd zal het effect van zijn doorgeschoten bezuinigingsmaatregelen, gekoppeld aan het afschuiven van verantwoordelijkheden naar Europa en de provincies, zijn dat veel van wat de afgelopen jaren aan natuur in Nederland is hersteld of behouden, nu alsnog het loodje gaat leggen. Daarmee draait

hij de door het Strategisch Beraad beschreven hervormingsbeweging ‘van verbruiken naar waarderen’¹⁰ 180 graden om.

Ik zei het al: milieu en veiligheid zijn ook nauw verbonden, ook in Nederland. Ik hoef maar te herinneren aan de brand bij Chemie-Pack afgelopen jaar. Staatssecretaris Atsma kan duidelijk maken dat het CDA na

de woorden nu de daden vooropstelt: niet langer gedogen dat risicovolle bedrijven niet voldoen aan alle vergunningseisen. Wat er moet gebeuren is allang bekend: de instelling van een landelijk veiligheidsteam. Tot nu toe ontbreekt echter de politieke wil om dit ook daadwerkelijk te realiseren.

Ook liggen er kansen bij het energiebeleid. Nu er – gelukkig – geen tweede kerncentrale komt in Nederland kan minister Verhagen zijn focus verleggen naar de vorm van opwekking van duurzame energie die Nederland het meeste perspectief biedt: wind op zee, en naar het realiseren van een Europese *smart grid*, een modern elektriciteitsnetwerk dat het mogelijk maakt op Europees niveau het aanbod van (duurzame) energie adequaat te reguleren. Zo'n kans op duurzaamheidspolitiek moet een minister die zegt dat duurzaamheid 'zonder twijfel' een van de 'grote uitdagingen en opgaven van onze generatie is' toch grijpen. Zodat we over tien of vijftien jaar kunnen zeggen: dankzij de wil van het CDA en zijn mensen slaagde Nederland er in het begin van de jaren tien van deze eeuw in economische krimp om te zetten in 'groene groei'.

Noten

1 Peter van Wijmen, 'Tussen Apocalyps en Utopie', in: Jan Prij en Peter van Wijmen, <i>Tussen Apocalyps en Utopie</i> (CDV Herfst 2004). Amsterdam: Boom, 2004, pp. 5-14, aldaar p. 11. 2 CDA Strategisch Beraad 2012, <i>Kiezen en verbinden. Politieke visie vanuit het radicale midden</i>. Den Haag: CDA, 2012, p. 27. 3 Natuur & Milieu, <i>Ranking the stars. Nederland in vergelijking met andere Europese lidstaten op het gebied van milieu, natuur en klimaat</i>. Utrecht: Natuur & Milieu, 2011. 4 Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, <i>Partners in duurzaamheid</i>. Den	Haag: Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, 2000, p. 125. 5 Maxime Verhagen, 'De missie van rentmeesterschap', in: Jan-Willem van den Braak, Wim Eikelboom en Hans Groen (red.), <i>Schepping & samenleving. Een duurzame relatie</i>. Doorn: Stichting Christelijk-Sociaal Congres, 2011, p. 26. Toespraak van Maxime Verhagen op het Christelijk-Sociaal Congres in 2011 in Doorn. 6 CDA Strategisch Beraad 2012, p. 15. 7 Wetenschappelijk Instituut voor het CDA 2000, p. 125. 8 Van Wijmen 2004, p. 5. 9 Van Wijmen 2004, p. 6. 10 CDA Strategisch Beraad 2012, p. 11 en 50.